

บทที่ 5 ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง "การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด" โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกในชุมชนมอญเกาะเกร็ด จำนวน 29 คน อีกทั้งยังมีการสังเกต สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ข้อมูลทางกายภาพเกี่ยวกับชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ตั้งของชุมชนมอญที่มีการรวมกลุ่ม เป็นตำบลหนึ่งใน 12 ตำบลของอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน ที่เป็นชาวไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่ที่หมู่ 1 หมู่ 6 หมู่ 7 และบางส่วนของหมู่ 5 ส่วนหมู่ 2,3 ,4 และ 5 เป็นชาวไทย มีทางเข้าสาธารณะเชื่อมแหล่งชุมชนทุกหมู่เข้าด้วยกัน ความสัมพันธ์ของคนมอญเกาะเกร็ดนั้นจึงสนิทแนบแน่น วัดจะเป็นเหมือนที่สถานที่นัดพบ ทำให้ได้มีโอกาสที่จะได้มาพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสารกัน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรคือ อาชีพเกษตรกรรม และหัตถกรรม ปัจจุบันนี้คนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไปทำงานนอกเกาะเกร็ด มีทั้งรับราชการ ทำงาน บริษัท หรือรับจ้างตามโรงงาน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 97 ที่เหลือร้อยละ 3 นับถือศาสนาอิสลาม

2. รูปแบบการสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จ.นนทบุรี

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีนั้น การรวมกลุ่มเพื่อจัดการการท่องเที่ยว จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สามารถแบ่งออกตามระยะเวลาได้เป็น 3 ระยะด้วยกัน คือ ระยะก่อตัว ระยะดำเนินการ และระยะการประสานงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว จากผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบการสื่อสารปรากฏขึ้น 4 รูปแบบคือ รูปแบบการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการและมีปฏิริยาโต้ตอบกันมาก รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการแต่มีปฏิริยาโต้ตอบกันมาก และรูปแบบการสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการ ดังนี้

2.1) รูปแบบการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ

รูปแบบการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ เป็นลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ใด ๆ มากำหนด เป็นการสื่อสารที่เกิดจากความสนิทสนมคุ้นเคยและจากความสัมพันธ์ในทางส่วนตัว ได้แก่ การพบปะพูดคุยสนทนากัน โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเป็นระหว่างกัน ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารที่เกิดขึ้นในแทบทุกขั้นตอนของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด โดยเป็นการสื่อสารระหว่างประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนมอญเกาะเกร็ดด้วยกันเอง ไม่ว่าจะเป็นระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนด้วยกัน ระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนกับสมาชิกทั่วไปในชุมชน ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกัน รวมทั้งระหว่างกลุ่มผู้นำในชุมชนมอญเกาะเกร็ดกับหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิ องค์กรการปกครอง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ว่าการอำเภอปากเกร็ด อบต.

2.1.1 การสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชนมอญเกาะเกร็ดด้วยกันเอง สามารถสรุปรูปแบบการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ ได้เป็น 3 ลักษณะ คือ การพูดคุยในวงกินดื่ม ได้แก่ วงน้ำชา วงเหล้า และการบอกปากต่อปาก

2.1.2 การสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำในชุมชนมอญเกาะเกร็ดกับหน่วยงานภายนอก สามารถสรุปรูปแบบการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ ออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การพบปะพูดคุย หรือแม้กระทั่งการจับเข้าคุยกัน

2.2) รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการและมีปฏิริยาโต้ตอบกันมาก

รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการและมีปฏิริยาโต้ตอบกันมากในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น ปรากฏในการรูปแบบ ดังนี้

2.2.1 การสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนมอญเกาะเกร็ด โดยส่งการจดหมายเชิญประชุมพร้อมตอบรับ ในการประชุมนั้นมีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้หัวข้อในการประชุมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดแผนการจัดการการท่องเที่ยว กฎ ระเบียบ กติกา ข้อบังคับ การบริการของนักท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหา การเตรียมรับนักท่องเที่ยว การปรับปรุงแผนการจัดการ รวมถึง การสรุปผลการดำเนินงาน

2.2.1 การสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชนมอญเกาะเกร็ด โดยวิธีการประชุมหมู่บ้าน ซึ่งรูปแบบการสื่อสารโดยวิธีนี้จะเกิดทุกระยะในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด ตั้งแต่ระยะก่อตั้ง ระยะดำเนินการ และระยะประสานงานเพื่อการจัดการ

2.3) รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการแต่มีปฏิริยาโต้ตอบกันน้อย

รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ แต่มีปฏิริยาโต้ตอบกันน้อย เป็นการสื่อสารสองทางที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความแสดงความคิดเห็น การตอบโต้ ะหว่างกันน้อยมาก ซึ่งรูปแบบการสื่อสารลักษณะนี้มักเกิดขึ้นในการประชุมอย่างเป็นทางการของผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนกับ หน่วยงานภายนอก ได้แก่ องค์กรการปกครอง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานภาคเอกชน เป็นต้น

2.4) รูปแบบการสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการ

รูปแบบการสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด คือ การสื่อสารผ่านทางพืชมรรเทศนา ซึ่งกลุ่มผู้นำชุมชนใช้ในการสื่อสารกับสมาชิกทั่วไปในชุมชน โดยลักษณะการนำเสนอของกลุ่มผู้นำชุมชนมีเป้าหมาย 2 ประเด็น คือ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และวิธีการดำเนินสมาชิกในชุมชน

3. บทบาทของผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จ.นนทบุรี

ผลการศึกษารูปได้ว่า ผู้นำในชุมชนมอญเกาะเกร็ดซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้นประกอบด้วย ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ นายอำเภอปากเกร็ด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้อาวุโส เจ้าของกิจการเรือข้ามฟาก โดยกลุ่มผู้นำเหล่านี้ต่างมีบทบาทร่วมกันในฐานะผู้ประสานงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด นับตั้งแต่การก่อตั้ง รวมไปถึง การกำหนดแผนการจัดการการท่องเที่ยว และ กฎ ระเบียบ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การดูแลและบริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งการแก้ไขปัญหา

ปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด โดยส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล มีแนวทางการแก้ปัญหาโดยอาศัยความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ในกรณี

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับปฏิบัติการ มีแนวทางในการแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงแผนการจัดการ การทอ่งเที่ยวใหม่ อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับนโยบาย แนวทางการแก้ปัญหา โดยให้ สมาชิกในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแผนการจัดการในเชิงนโยบาย

อภิปรายผล

1. รูปแบบการสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวของสมาชิกในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น แบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อตั้ง ระยะการดำเนินการ และระยะการประสานงานเพื่อการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งนี้ผลจากการวิจัย พบว่า ในการจัดการการท่องเที่ยวของสมาชิกในชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้นจะมีการสื่อสารเข้ามา เป็นองค์ประกอบสำคัญในทุกช่วงระยะเวลา โดยเริ่มตั้งแต่ในระยะก่อตั้งของชุมชนมอญเกาะเกร็ด เพื่อพัฒนาจากชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัยมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นจึงเข้าสู่ช่วงระยะดำเนินการ ซึ่งในช่วงนี้จะเป็นการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น และสุดท้ายคือระยะ การประสานงานเพื่อการจัดการการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบในการจัดการการสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวของสมาชิกในชุมชนมอญ เกาะเกร็ด มี 4 รูปแบบ คือ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ และมีปฏิริยาโต้ตอบมาก การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการแต่มีปฏิริยาโต้ตอบน้อย และ การ สื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการ โดยรูปแบบการสื่อสารที่ปรากฏและมีบทบาทในการจัดการการ ท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ดมาก คือ การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการและมีปฏิริยาโต้ ตอบมาก กับ การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการแต่มีปฏิริยาโต้ตอบน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ นพรัตน์ มุณีรัตน์ (2541: 81) ที่กล่าวว่า รูปแบบการสื่อสารสองทางจะเกิดปฏิริยาโต้ตอบที่แตกต่าง กันไป เหมาะกับหลายสถานการณ์

ทั้งนี้หากมองรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวแยกออกเป็น 2 มิติ คือมิติในด้านรูปแบบการสื่อ สารที่เป็นทางการ กับ รูปแบบการสื่อสารสองทางแล้ว ในส่วนของรูปแบบการสื่อสารที่เป็นทางการ นั้น พบว่าลักษณะความเป็นทางการในการสื่อสาร จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เป็นการสื่อสาร ระหว่างผู้นำชุมชนในชุมชนมอญเกาะเกร็ดกับหน่วยงานภายนอก โดยการชี้แจงหมายเชิญการ ประชุม การเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้ล้วนแล้วแต่มีสำคัญในการจัด การการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด

ทั้งนี้พบว่า การสื่อสารสองทางในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ การสื่อสารสองทางที่มีปฏิริยาโต้ตอบน้อย กับ การสื่อสารสองทางที่มีการโต้ตอบมาก นั้น ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุ สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มีการสื่อสารสองทางที่มีปฏิริยาโต้ตอบในการสื่อสารที่แตกต่างกัน คือ รูปแบบการสื่อสารสองทางที่มีปฏิริยาโต้ตอบน้อยซึ่งเกิดขึ้นในการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภายนอก และ การสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชนกับสมาชิกชุมชนมอญเกาะเกร็ด จะเห็นได้ว่ากลุ่มบุคคลที่สื่อสารกันนั้น มีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน เช่น ความรู้ ประสบการณ์ สถานะทางสังคม เป็นต้น จึงทำให้มีการสื่อสารที่มีปฏิริยาโต้ตอบกันน้อย ในขณะที่รูปแบบการสื่อสารสองทางที่มีปฏิริยาในการโต้ตอบมาก นั้นเกิดขึ้นในการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนมอญเกาะเกร็ด ซึ่งต่างก็มี ความรู้ ประสบการณ์ สถานะทางสังคม ในระดับที่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้มีการสื่อสารที่มีปฏิริยาโต้ตอบกันมาก

ทั้งนี้เป็นสาเหตุซึ่งสอดคล้องกับที่ โรเจอร์ส (Rogers, 1983) กล่าวว่า คุณลักษณะระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เป็นปัจจัยสำคัญที่จะอธิบายว่าใครถ่ายทอดข่าวสารไปยังใคร และจะมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดข่าวสารแค่ไหน ทั้งนี้ การสื่อสารจะเป็นไปด้วยความราบรื่นเมื่อผู้ส่งสารและผู้รับสารมีคุณลักษณะเหมือนๆ กัน เช่น ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม การศึกษา สถานะสังคม และอื่นๆ นั้นหมายถึง บุคคลส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกสบายใจที่จะติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกับตนมากกว่า การพูดคุยกับบุคคลที่แตกต่างกับตน ซึ่งต้องใช้ความพยายามมากที่จะทำให้การสื่อสารประสบผล เพราะ การสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน อาจทำให้เกิดการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกันก็ได้ และผู้รับสารเองอาจจะมีความรู้สึกไม่สะดวกหรือไม่สบายใจ ที่จะทำการสื่อสาร

นอกจากความคล้ายคลึง และ ความแตกต่างกันของคุณลักษณะระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่ทำให้มีผลต่อปฏิริยาในการสื่อสารโต้ตอบแล้ว สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยคาดว่าน่าจะมีผลต่อปฏิริยาโต้ตอบในการสื่อสาร คือ ความสนิทคุ้นเคยกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการสื่อสารกับคนไม่สนิทสนมคุ้นเคยกันมักจะไม่ค่อยมีการโต้ตอบกันมากนัก ดังเช่นกรณีการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชน กับ เจ้าหน้าที่ของ ททท. ซึ่งทั้งหมดเป็นบุคคลที่มาจากนอกชุมชนและเพิ่งทำความรู้จักกันในช่วงระยะเวลาไม่นาน แต่ในขณะที่การสื่อสารระหว่างกันเอง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่อยู่ภายในชุมชนมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมานาน และ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน ดังนั้นจึงมีปฏิริยาโต้ตอบในการสื่อสารกันมากกว่า

สำหรับรูปแบบการสื่อสารที่เป็นทางการนั้นผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลทำให้การสื่อสารสองทางมีปฏิริยาโต้ตอบกันน้อย เนื่องจากข้อมูลในการสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย พบว่า เมื่ออยู่นอกบรรยากาศการประชุมที่เป็นทางการ มักจะพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นกันอย่างเต็มที่ในเรื่องเดียวกัน ทั้งนี้โดยลักษณะคนทั่วไปแล้วจะไม่ชอบอะไรที่มีลักษณะเป็นทางการ เพราะ ไม่มีความเป็นกันเอง มักจะเกิดความเกรงใจกันไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น

ทั้งนี้ ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้นยังมีรูปแบบการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งที่พบในการวิจัยครั้งนี้และมีบทบาทต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว คือ รูปแบบการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวนี้จะใช้ในการพูดคุยเพื่อค้นหาปัญหาคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และทำความเข้าใจร่วมกัน โดยมีการแสดงความคิดเห็นกันได้อย่างเต็มที่ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เป็นผลเนื่องจากการสื่อสารที่มีลักษณะไม่เป็นทางการ และเป็นการสื่อสารที่เป็นวิถีชีวิตประจำของชาวบ้านอยู่แล้ว อาทิ การพูดคุยกันในวงน้ำชา ในวงเหล้า

กล่าวสำหรับผลของรูปแบบการสื่อสารที่กล่าวมาแล้วในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการทั้งที่มีปฏิริยาโต้ตอบมากและที่มีปฏิริยาโต้ตอบน้อย มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการจัดการการท่องเที่ยวในลักษณะที่เป็นเชิงรุก กล่าวคือ ผลที่ได้รับจากรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวนี้จะปรากฏออกมาให้เห็นเป็นแผนการจัดการการท่องเที่ยว ภาวะเทียบข้อบังคับ การจัดสรรผลประโยชน์ ขณะที่ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการจะมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวในเชิงรับ โดยผลจากการสื่อสารจะเน้นไปที่การหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น กับการทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องการท่องเที่ยวของคนในชุมชนเกาะเกร็ด

นอกจากนั้นในการวิจัยยังพบว่า รูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการทั้งที่มีปฏิริยาโต้ตอบมากและที่มีปฏิริยาโต้ตอบน้อย เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยเป็นการพัฒนาที่สมาชิกในชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีส่วนร่วมในการจัดการซึ่งสอดคล้องกับ แชรรมม์ (Schramm, 1979 อ้างถึงใน John A. Lent, 1987) ที่ระบุว่า การสื่อสารในลักษณะสองทาง (Two-way Communication) จะช่วยก่อให้เกิดพลังและกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

โดยการมีส่วนร่วมที่เกิดจากรูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการและมีปฏิริยามาก ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมคิดเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน รวมทั้ง มีส่วนร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาที่จะเห็นได้จากการวิจัยว่า การกำหนดแผนการจัดการ การกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ การกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดสรรผลประโยชน์ และ การแก้ไขปัญหา ล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากการประชุมของกลุ่มผู้นำชุมชน

ในขณะที่การมีส่วนร่วมที่เกิดจากรูปแบบการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการแต่มีปฏิริยาได้ต่อน้อยซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชน กับสมาชิกในชุมชนนั้น เป็นการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อเลือกแนวทางปฏิบัติที่เป็นผลมาจากการร่วมแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจจะเป็นการทำพอเป็นพิธี เนื่องจากลักษณะของชุมชนมอญเกาะเกร็ด คือ มีความเชื่อมั่น และศรัทธาในตัวผู้นำ จึงมักจะมีความคิดเห็นส่วนใหญ่คล้อยตามอยู่เสมอ ดังเช่นที่ ดารณี รักดี (2540) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนประการหนึ่งว่า ชาวบ้านมีความรัก ศรัทธาในตัวผู้นำ พร้อมใจกันทำงานหากผู้นำเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ ทำงานจริงจัง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

อย่างไรก็ตามสำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่แท้จริง โดยมีเหตุผลสนับสนุน 2 ประการ คือ ประการแรก สมาชิกในชุมชนมอญเกาะเกร็ดต่างมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว นับตั้งแต่การก่อตั้ง การกำหนดแผนการจัดการ การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ การกำหนดเกณฑ์ในการจัดสรรผลประโยชน์ การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหา ทั้งนี้สอดคล้องกับที่ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531 อ้างถึงใน ปราณี หมอนทองแดง, 2533) ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงควรจะหมายถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน คือ 1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน 2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา 3. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีและวางแผนการแก้ปัญหา 4. การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน 5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ดังจะเห็นได้ว่าประชาชนชุมชนมอญเกาะเกร็ดต่างมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวแทบทุกขั้นตอนดังกล่าว ขาดแต่เพียง การติดตามและการประเมินผลที่ยังไม่ค่อยปรากฏชัดเท่าใดนัก

ประการที่สอง การตัดสินใจนั้นเป็นการตัดสินใจโดยกลุ่ม (collective decision) โดยในทุกขั้นตอนประชาชนต่างก็มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งถือเป็นสอดคล้องกับที่ สุพรรณิ ไชยอำพร

และ สนิท สัมครการ (2535) สรุปว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ

2. บทบาทของผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จ.นนทบุรี

จากผลการวิจัยซึ่งพบว่า ผู้นำชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีบทบาทครอบคลุมการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนแทบทั้งหมด นับตั้งแต่ การก่อตั้ง การกำหนดแผนการจัดการการท่องเที่ยวและกฎระเบียบ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การดูแลและบริการนักท่องเที่ยว รวมถึงการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า น่าจะมีเหตุผลเนื่องมาจากผู้นำชุมชนมอญเกาะเกร็ดทั้งผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ได้แก่ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. และ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้อาวุโส ล้วนแล้วแต่เข้ามาทำหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้สอดคล้องกับของดารณี รักดี (2540) ที่กล่าวว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีบทบาทในการริเริ่มงานหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ในชุมชน การระดมความคิดเห็นตามระบอบประชาธิปไตยด้วยการประชุมแสดงความคิดเห็น การวางแผนการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันหลักในชุมชน

นอกจากนี้บทบาทของผู้นำชุมชนมอญเกาะเกร็ดในการจัดการการท่องเที่ยว ยังสอดคล้องกับ เรวดี ไชยพาน (2523 อ้างถึงใน อรรวรรณ จิตระวัง, 2540) ซึ่งสรุปความสำคัญของผู้นำที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ไว้ว่า ผู้นำจะเป็นผู้ทำให้งานพัฒนาท้องถิ่นเริ่มต้นและแผ่ขยายวงกว้างออกไป ผู้นำจะเป็นผู้แพร่ความรู้ ความคิดต่างๆ ที่ได้รับมาจากหน่วยงานภายนอก เช่น เรื่องอาชีพ สาธารณสุข ฯลฯ ไปสู่ชาวบ้าน และผู้นำจะร่วมกับประชาชนในชุมชนนั้นๆ วิเคราะห์สภาพชุมชน ปัญหา และ ความต้องการของชุมชน เพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของเขาเอง

ทั้งนี้การที่ผู้นำชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวได้นั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า น่าจะเกิดจากปัจจัยสนับสนุน 2 ประการ คือ

ประการแรก – โดยลักษณะพื้นฐานของชาวมอญเกาะเกร็ดจะมีความเชื่อมั่น และศรัทธาในตัวผู้นำชุมชน เพราะ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในชุมชนมอญเกาะเกร็ดได้รับการยอมรับจากชาวบ้านให้เป็นผู้นำได้ บุคคลผู้นั้นต้องแสดงให้เห็นถึง ความรู้ ความสามารถ และ ความเสียสละ ในการทำงานเพื่อส่วนรวม อันได้แก่ งานบุญ งานประเพณี งานพัฒนา นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความประพฤติดี ซึ่งจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมอญเกาะเกร็ด รวมทั้ง การสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม พบว่าการที่ชุมชนมอญเกาะ

เกร็ดสามารถพัฒนาตัวเองได้เป็นอย่างดีนั้นปัจจัยสำคัญ คือ ความร่วมมือ ร่วมใจที่ชาวบ้านมอบให้กับผู้นำ ทั้งนี้สอดคล้องกับที่ ดารณี รักดี (2540) สรุปว่าปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนมอญเกาะเกร็ด คือ สมาชิกในชุมชนมีความรัก ศรัทธาในตัวผู้นำ พร้อมใจกันทำงาน หากผู้นำเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ ทำงานจริงจัง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

ประการที่สอง - กลุ่มผู้นำชุมชนของชุมชนมอญเกาะเกร็ดมักจะได้รับเชิญจากหน่วยงานภายนอกต่างๆ ให้เข้าร่วมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวอยู่เสมอ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากกว่าสมาชิกทั่วไปในชุมชน ดังนั้นจึงน่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งนี้ปัจจัยของผู้นำชุมชนมอญเกาะเกร็ดที่มีผลต่อบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวดังกล่าว สอดคล้องกับที่ โรเจอร์ส (Rogers, 1983) ระบุว่าคุณลักษณะของผู้นำความคิด (Opinion Leaders) ประการหนึ่ง คือ ผู้นำความคิดจะมีการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกมากกว่าผู้ตามทางความคิด ทำให้มีความคิดที่กว้างไกล และ ทันสมัย (Rogers and Svenning, 1969)

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามทฤษฎีของสมาชิกในชุมชนมอญเกาะเกร็ดซึ่งสรุป ได้ 2 แนวทาง คือ การพึ่งตนเองแทนการพึ่งพิงหน่วยงานภายนอก การเปลี่ยนแปลงแผนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในเชิงนโยบาย ทั้งนี้จากข้อมูลในการสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า สมาชิกในชุมชนมอญเกาะเกร็ดให้ความสำคัญกับแนวทางการแก้ไขปัญหาคือ การให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการออกข้อบังคับ และ แผนการจัดการในเชิงนโยบายในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในกรณีที่ต้องการระดมความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน ในด้านต่างๆเพื่อ การปรับเปลี่ยนแผนการจัดการการท่องเที่ยว การปรับปรุงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ควรใช้วงสนทนาที่ไม่เป็นทางการ เป็นเวทีย่อยในการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็น แล้วนำความคิดเห็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวงสนทนานั้น ไปสรุปในที่ประชุมอย่างเป็นทางการ ก่อนที่จะร่วมกันตัดสินใจ
2. เมื่อผู้นำชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรจะมีการเผยแพร่ให้กระจายออกไปในวงกว้างโดยการพูดในที่ประชุมอย่างไม่เป็นทางการ ในการช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร บุคคลที่ทำการประสาร ควรเป็นบุคคลในท้องถิ่น เนื่องจากมีความสนิทสนมคุ้นเคย
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น องค์การบริหารปกครอง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ควรมีการประสานงานกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน
4. บุคคลากรจากหน่วยงานภายนอกที่เข้าไปประสานงานกับชุมชนควรใช้บุคคลในท้องถิ่น เดียวกับชุมชน ซึ่งจะสร้างความรู้สึกสนิทสนมคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชนได้ง่ายกว่าบุคลากรที่เป็นคนจากท้องถิ่นอื่น
5. หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องควรหาวิธีการสื่อสารโดยเฉพาะทางด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไม่ให้มีลักษณะเป็นวิชาการมากเกินไปเพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถรับรู้และเข้าใจได้ รวมทั้ง ควรใช้การสื่อสารในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เพื่อจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในชุมชนกับบุคลากรจากหน่วยงานภายนอกได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเรื่องการสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนอื่นที่มีลักษณะสังคม วัฒนธรรม แตกต่างกับชุมชนมอญเกาะเกร็ดด้วย เช่น ชุมชนทางภาคเหนือ ภาคอีสาน เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะการสื่อสารว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
2. ควรศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ความรู้ความเข้าใจ การเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสื่อสารในการเข้าไปมีส่วนช่วยสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนระหว่างหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ ททท. กับ องค์กรพัฒนาเอกชน
4. ควรศึกษาวิธีการสื่อสาร ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอื่น ที่ลักษณะองค์กรเป็น องค์กรที่จัดขึ้นเอง โดยไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
5. ควรมีการวิจัยประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบชุมชนเป็นระยะคือ ก่อน ระหว่างและ หลัง การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบชุมชน
6. ควรศึกษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดของผู้นำในชุมชนมอญเกาะเกร็ด ซึ่งมีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชน